

**L'ARXIU ORAL DE MALLORCA.
UNA OPORTUNITAT PER AL
DESENVOLUPAMENT DE PROJECTES PER A
LA VELLESA ACTIVA**

L'Arxiu Oral de Mallorca. Una oportunitat per al desenvolupament de projectes per a la vellesa activa

Carme Castells Valdivielso
Joana Maria Serra Figuerola

Resum

El tresor de la memòria és un projecte intergeneracional, impulsat per la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula en el marc de la creació de l'Arxiu Oral de Mallorca. El projecte ha estat formulat amb la idea d'enregistrar els testimonis de fonts orals vigents en relació amb la recopilació de continguts de cultura oral i poder incorporar-los a l'AOM. Ha estat creat i dissenyat com una iniciativa intergeneracional i didàctica, que implica les generacions més joves en la tasca de recerca i recopilació d'aquestes fonts orals. Els participants provenen, per una part, dels centres educatius de secundària i, per una altra, dels diferents tallers d'estimulació cognitiva duts a terme per l'IMAS del Consell de Mallorca a molts municipis de l'illa. Durant algunes sessions, els alumnes de secundària fan entrevistes orals a les persones grans. El material que n'extreuen és enregistrat, editat i, posteriorment, classificat i incorporat al llegat de l'Arxiu Oral de Mallorca.

Resumen

El proyecto *El tresor de la memòria* es una propuesta intergeneracional impulsada por la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula en el ámbito de la creación del Arxiu Oral de Mallorca. El proyecto ha sido concebido con la idea de grabar e incorporar al AOM los testimonios de fuentes orales vigentes en la recopilación de contenidos de cultura oral. Ha sido creado y diseñado como una iniciativa intergeneracional y didáctica, que implica a las generaciones más jóvenes en la tarea de búsqueda y recopilación de estas fuentes orales. Los participantes proceden, por un lado, de los centros educativos de secundaria y, por otro, de los talleres de estimulación cognitiva que realiza el IMAS del Consell de Mallorca en numerosos municipios de la isla. A lo largo de varias sesiones, los alumnos de secundaria realizan entrevistas orales a las personas mayores. El material resultante es grabado, editado y posteriormente incorporado y clasificado como parte del legado del Arxiu Oral de Mallorca.

---

1. La Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula

«El meu bressol fou a un carrer empinat que té un nom toponímic i que molts a Mallorca duen per llinatge: carrer de Socies. Per ventura la primera cançó popular que aprenguí, i que cantí tantíssimes vegades damunt l'era, és aqueixa on s'hi anomena Son Socies i Son Molí de Vent, que és ovirador de per tot Sant Joan: *El molí de Son Socies està envelat i no mol...*».

Rafel Ginard Bauçà va néixer a Sant Joan el 1899. Ell mateix ho relata al llibre *De com era infant*: «la casa on nasquí, el 27 de juliol de 1899, la primera del carrer, molt gran, baixa de teulada, amb les teules que miren al carrer, pintades per davall, de façana negrosa, probablement la més antiga del carrer. Portal alt i rodó. Les portes, amb una gran baula a tanta altura que crida l'atenció». Poc després, la família es traslladà a una altra casa, més humil, del mateix carrer on Rafel Ginard cresqué fins als 13 anys, quan es traslladà a Artà per estudiar al convent dels franciscans.

Aquest habitatge és actualment la Casa Rafel Ginard. Museu de la Paraula, seu i centre d'un projecte impulsat per l'entitat Fundació Mallorca Literària (Departament de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca), que gestiona també altres cases museu d'escriptors (Llorenç Villalonga i Blai Bonet) i iniciatives de divulgació literària, com les rutes www.walkingonwords.com; de divulgació del patrimoni cultural de Mallorca, www.wowmallorca.com, i l'aplicació L'illa dels tresors, per donar a conèixer les llegendes de l'illa al públic infantil i familiar. A la Casa Rafel Ginard s'hi desenvolupa un projecte singular de recerca i divulgació del patrimoni oral i etnogràfic de Mallorca, un patrimoni essencial al present i futur del qual es vol contribuir des de l'entitat. A la base d'aquesta proposta hi ha la responsabilitat de gestionar l'obra i la pervivència d'un dels llegats més imponents de la cultura de Mallorca: el corpus del *Cançoner Popular de Mallorca*, editat per Moll (1966-1975), fruit de tota una vida de recerca i recopilació per part del franciscà Rafel Ginard i punta de llança d'un imponent arxiu literari que combina obres de creació pròpia amb compilació folklòrica molt diversa. Hi destaquen les plagues inèdites del *Calendari Folkloric*, projecte que s'endevina que havia de ser la gran empresa de l'autor un cop enllestit el *Cançoner*. Pel que fa a la seva obra de creació, destaquen molt especialment les memòries *De com era infant* i els exquisits *Croquis artanencs*, mostra de la seva paraula rica, consagrada en aquest cas al retrat de l'entorn natural i patrimonial d'Artà i de les terres del Llevant.

1.1. El Cançoner Ginard

«El *Cançoner* –va escriure Ginard– és la història viva dels nostres pobles sota tots els aspectes; és poesia, no acadèmica, llepada, untuosa i pentinada, sinó ruda i plena de brava sang. És un inestroncable dipòsit de lèxic substancial. És el poema de Mallorca, on tot hi és, fora el paisatge, perquè el poble, fins aquí, encara no l'ha descobert...». L'obra del *Cançoner Popular de Mallorca* constitueix un dels pilars fonamentals de la cultura d'arrel de l'illa. Ginard hi consagrà la vida, recollint en plagues tot el material oral que tenia oportunitat de conèixer. Aglutinà en aquesta empresa una bona colla de col·laboradors, els Amics del Cançoner, una extensa nòmina de còmplices que regularment li enviaven les cançons que havien pogut aplegar en el seu entorn. Així, es bastí la més extensa compilació de patrimoni oral cançonístic feta mai en llengua catalana, i segurament una de les més extenses en qualsevol llengua. Aplega vint mil cançons i més de cinquanta mil variants,

xifres que, en paraules de Francesc de B. Moll, «representen un cúmul de feina, una constància i una tenacitat que poques vegades es troben reunides en una sola persona».

Aquest esperit de recerca de Ginard, l'entestada i minuciosa dedicació a la tasca de folklorista, és evident en tot el seu llegat documental i bibliogràfic, immens més enllà del *Cançoner*. I és aquest l'esperit que la Casa Rafel Ginard duu per senyera: allò que defineix el projecte del centre és la fascinació per tot allò que el patrimoni oral ens aporta i la voluntat de desenvolupar iniciatives que permetin donar-hi àmplia difusió, comprensió i fixació per a les generacions futures. Aquests objectius han guiat el projecte des del naixement del centre, l'any 2007, i molt especialment en relació amb l'obra del *Cançoner Popular de Mallorca*. En primer lloc, amb la creació i el llançament, l'any 2013, del *Cançoner 2.0*, una plataforma digital que permet incorporar el llegat del cançoner tradicional a la societat digital contemporània, en millora l'accessibilitat –tant per al públic genèric com per a investigadors– i fomenta la incorporació dels continguts als canals de comunicació actuals. El projecte allotja en un web (www.canconerdemallorca.cat) un accés a la carta al *Cançoner*, a partir d'una base de dades que es proposa reunir les gloses del llegat Ginard amb altres compilacions fonamentals del folklore illenc (Janer, Gili, Julià, Massot, Samper, Aguiló, etc.) i també de nova collita o creació (d'aquí l'esperit 2.0 com a projecte col·laboratiu). També duu a terme divulgació permanent a través de xarxes socials (Facebook, Twitter) i campanyes puntuals (#glosatweet).

Així mateix, el *Cançoner Ginard* vertebrava la Casa Rafel Ginard. Museu de la Paraula, de Sant Joan, renovada l'any 2015 per construir-hi una experiència museogràfica que combina la presentació de l'autor i els seus textos amb una efectiva immersió cultural en la Mallorca que reflecteix el cançoner. Hom ha dit que el *Cançoner Popular de Mallorca* és el mirall on el poble es pot veure reflectit en les seves múltiples facetes. Les cançons populars són com la plaça del poble, l'àgora pública, en què podem conèixer la vida socioeconòmica i cultural de tota una societat que al llarg de segles va romandre quasi immutable. A través de les estances de la casa del carrer de Socies –ahora que s'evoca aquella casa viscuda per l'autor, amb les seves descripcions al *De com era infant*–, s'aborden les diverses facetes: la vida social, amb els pilars que hi suposen el cicle agrari i la religió; la vida familiar, la vida íntima, les relacions de parella, l'educació, les tasques de l'economia de subsistència; i, en la mateixa cambra on l'infant Ginard va llegir les rondalles de Mn. Alcover i on va comprendre que allò que sa mare li cantava no eren just cançons, sinó perles de riquesa col·lectiva, la fantasia i la imaginació d'infantesa. Tots aquests àmbits són àmpliament descrits a través d'una triadella de cançons, amb el suport visual que ofereixen les imatges de l'antiga col·lecció local d'Amador Bauzà i l'oralitat que hi aporten les locucions amb la veu de Caterina Valriu.

1.2. Calendari folklòric i tradicional de Mallorca

L'obra del *Cançoner* centra bona part del llegat documental de Rafel Ginard: plagues manuscrites, fulls amb anotacions, aplecs temàtics mecanoscrits i una ingent col·lecció de fitxes manuscrites de cançons són alguns dels elements que hi estan inclosos. Actualment, el llegat és propietat de l'ordre dels franciscans de Mallorca, al qual pertanyia l'autor. La tasca de catalogació i digitalització feta des de la Fundació Mallorca Literària ha permès conèixer altres parts més desconegudes i ben ressenyables del llegat de l'autor, com la col·lecció de sermons, els apunts de llengua catalana i, d'una manera ben destacada, les plagues dedicades al *Calendari Folklòric*, datades entre 1951 i 1957. Són sis plagues amb abundant informació relativa a parenòstic, que aplega minuciosament anotacions sobre tradicions rituals i festives, creences i sabers populars, santoral, coneixements del medi i tasques, a més d'incorporar cançons, poemes i altres creacions de transmissió oral. La profusió de continguts i la continuïtat en la seva elaboració ens fan pensar que aquest *Calendari Folklòric* era el pròxim gran projecte de compilació de Rafel Ginard, si bé quedà en fase molt incipient.

A més de ser digitalitzades, les plagues del *Calendari Folklòric* han estat transcrits i indexades, tot amb la intenció de facilitar l'accés als continguts a la carta. L'objectiu d'aquesta tasca és preparar els materials per a iniciatives divulgatives en diverses vies: d'una banda, l'edició en paper comentada; d'una altra, la creació d'un projecte multimèdia que permeti incorporar-ne els continguts als canals de comunicació actual per fer realitat una mena de parenòstic del segle XXI, seguint la filosofia del *Cançoner 2.0*. El gran interès que suscita aquest llegat ens empeny a començar, l'any 2018, un projecte anual temàtic centrat en el Tradicionari, amb l'objectiu primordial de generar activitats, propostes didàctiques, exposicions i altres recursos adreçats a fomentar les tradicions d'arrel. Un petit antecedent d'aquesta mena de recursos el trobam en el butlletí del Tradicionari, creat per la Fundació l'any 2015. És un dossier mensual que combina les anotacions de Rafel Ginard amb documentació d'altres fonts amb la finalitat d'aplegar, d'una manera ordenada i divulgativa, els continguts informatius per detallar fonaments històrics i culturals de cada tradició i oferir pautes de perpetuació. Inclou: orígens de la festa, detall de les pràctiques associades a cada data/celebració, comparativa amb altres celebracions equivalents al món, gastronomia pròpia, literatura i lèxic propi, etc. Els primers dotze dossiers del Tradicionari, dedicats a rituals festius, estan aplegats en el web www.tradicionaridemallorca.cat i constitueixen un bessó de recuperació de patrimoni tradicional que ja comença a germinar de manera il·lusionant, com en el cas de la iniciativa popular de celebració de la Nit de les Ànimes a Palma, el mes de novembre passat.

1.3. Activitats de dinamització i projecte anual temàtic Mil dimonis

Més enllà dels projectes i iniciatives divulgatives, un dels pilars de l'activitat de la Fundació Mallorca Literària són les activitats: una programació atapeïda de propostes amb la literatura (o la paraula) com a comú denominador. Són propostes en si mateixes

també divulgatives i, en el cas de la Casa Rafel Ginard –com a projecte ben diferenciat de les altres cases museu literàries–, es dona prioritat a activitats sobre patrimoni oral i d'arrel tradicional. En aquest context es va gestar el projecte anual temàtic *Un any de mil dimonis*, com a format que permet abordar l'estudi, la divulgació i dinamització d'un element d'una manera estructurada. Aquest model es va inaugurar amb la figura del dimoni, sens dubte un dels personatges més vigents del calendari festiu tradicional illenc, que gaudeix d'un auge important en la cultura popular actual. En el marc d'aquest projecte, el dimoni ha estat el centre i pretext per articular la descoberta de danses, cançons, llegendes, rondalles, rituals, creences i molts i diversos continguts antropològics i històrics relacionats. El projecte ha comptat amb una exposició principal –*Mil Dimonis*–, esclaridora de les diverses tipologies de dimonis a Mallorca i que durant 2017 ha crescut per incorporar la mirada «exterior»: *Un món de Mil Dimonis*, que consistí en una recerca d'altres representacions dimonieres arreu del món per comprovar les semblances i diferències respecte dels dimonis mallorquins. A més a més, conferències, activitats didàctiques, materials lúdics i educatius i espectacles han arrodonit la programació «endimoniada». En aquesta mateixa línia es preveuen, per a 2018, les activitats del projecte Tradicionari, que es forjaran al mateix temps que l'exposició *Un Món de Mil Dimonis* vagi tancant el seu recorregut amb diverses itineracions a Mallorca i també a fora.

2. L'Arxiu Oral de Mallorca

L'Arxiu Oral de Mallorca (AOM) neix a Sant Joan en el marc del Museu de la Paraula com a àrea imprescindible en la configuració de les polítiques de gestió de la seva col·lecció. L'objectiu d'aquest AOM és crear un fons especialitzat i unificat del patrimoni oral de Mallorca, que faciliti el coneixement i accessibilitat dels fons existents i impulsi dinàmiques de recollida de fonts noves, i que permeti posar en comú els recursos existents, de qualsevol procedència i èpoques. El llegat recollit en aquest arxiu ha de ser, necessàriament, de tipologia i format diversos: unitats documentals, bibliogràfiques, audiovisuals i sonores. A la base de l'AOM s'hi situa la recopilació del *Cançoner 2.0* (llançat l'any 2013), que aplega el llegat del *Cançoner Popular de Mallorca*, recopilat per diverses fonts.

Els objectius que ens marcam amb la creació de l'AOM són dos. Per una banda, unificar el llegat del patrimoni oral de Mallorca i fer-lo accessible d'una manera estructurada. Són nombrosos els fons existents que estan dispersos, tant en institucions varies com en arxius particulars i privats, i que no compten amb prou iniciatives de divulgació i estudi per fer-los accessibles. Amb l'existència de l'AOM, es recollirien tots aquests materials i es categoritzarien, la qual cosa permetria que investigadors i usuaris els coneguessin d'una manera sistematitzada. El segon objectiu és preservar el llegat encara no recollit amb la creació de fons nous. És en aquest aspecte que entren en joc les noves iniciatives

impulsades tant per la Fundació Mallorca Literària com per altres entitats i col·lectius per fer tasques de recopilació de material etnopoètic. Són campanyes de recollida tant en format audiovisual com documental que permetran fer créixer el fons de l'AOM.

En aquesta etapa inicial, l'AOM se centra en el patrimoni oral com a contingut prioritari que cal recollir, inventariar i arxivar. El marc de treball de l'AOM es basa a recollir unitats d'etnopoètica i classificar-les. Aquestes unitats són:

- Poesia oral: glosa i cançó
- Narrativa oral: rondalles i contes, llegendes, mites i acudits
- Fórmules: refranys i dites, endevinalles i embarbussaments
- Llengua: lèxic i toponímia

Així mateix, inclou entrevistes que contenen informacions relatives a creences i saber popular, i coneixements del medi, especialment relacionades amb el projecte del Tradicionari de Mallorca, basat en el *Calendari Folkloric* de Rafel Ginard que des de fa uns anys desenvolupa la Fundació. Al capdavant, doncs, es tracta de construir un marc d'arxiu especialitzat en les matèries de referència de la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula: patrimoni oral i cultura d'arrel tradicional.

Tot i aquesta especialització, l'AOM es presenta alhora com el germen d'un arxiu de memòria que inclourà enregistraments de memòries de vida, ja que s'hi condensa molta de la informació inherent a la memòria històrica i al patrimoni oral immaterial comunitari.

Un dels projectes dels quals es nodrirà l'Arxiu Oral de Mallorca és El tresor de la memòria, un projecte didàctic que té l'objectiu de recopilar material audiovisual de temàtica etnopoètica que serà incorporat a l'AOM.

3. El projecte El tresor de la memòria

El tresor de la memòria és un projecte intergeneracional impulsat per la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula en el marc de la creació de l'Arxiu Oral de Mallorca. El projecte ha estat formulat amb la idea d'enregistrar els testimonis de fonts orals vigents per recopilar continguts de cultura oral i poder-los incorporar a l'AOM. Ha estat creat i dissenyat com una iniciativa intergeneracional i didàctica, que implica les generacions més joves en la tasca de recerca i recopilació d'aquestes fonts orals.

Així, la finalitat del projecte és doble. D'una banda, aconseguir enregistrar els testimonis orals de persones grans de Mallorca, per conservar el llegat oral que forma part de la seva memòria. I, d'altra banda, transmetre als joves la importància cultural d'aquest llegat,

la necessitat de recopilar-lo, conservar-lo i difondre'l, i implicar-los activament en la tasca de recollida.

El Tresor de la memòria desenvolupa aquest treball gràcies a la implicació, directa o facilitadora, d'agents, actors i de col·lectius varis:

- **Departament de Cultura, Patrimoni i Esports, Consell de Mallorca**
Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula

Crea, finança i impulsa el projecte. En defineix el marc conceptual, els continguts estratègics i és responsable de les accions de la campanya, des de les sessions formatives i preparatòries amb alumnat d'ESO i també amb la gent gran dels tallers d'estimulació cognitiva. Així mateix, és dipositari dels enregistraments fets i responsable de l'arxiu, accessibilitat i de la divulgació futura.

- **IMAS (Institut Mallorquí d'Affers Socials)**
Departament de Benestar i Drets Socials, Consell de Mallorca

Les sessions d'entrevistes a testimonis i enregistraments es duen a terme en el marc dels tallers d'estimulació cognitiva que s'ofereixen amb el programa de suport psicosocial i educatiu a l'envelliment que desenvolupa l'IMAS a tots els pobles de Mallorca.

Inicialment, el projecte es planteja treballar específicament a l'àrea geogràfica del Pla de Mallorca (2017) per créixer a altres localitats a mesura que es consolidi el programa.

- **IES Sineu, IES Porreres i IES Binissalem**
Conselleria d'Educació, Govern de les Illes Balears

Prèviament a les sessions d'entrevistes als testimonis, es fan tallers formatius als alumnes de diversos grups de secundària. D'una banda, inclouen continguts relatius als llegats que cal recopilar i, d'una altra, formació específica sobre la tècnica de l'entrevista i l'enregistrament audiovisual. Fins a l'actualitat, hi han participat alumnes dels instituts de secundària de Sineu, Porreres i Binissalem. Cal destacar que la participació en el projecte és totalment voluntària.

Coordinació i execució: Sa Galania. Art, cultura i mediació; Martha Zein (Producciones orgánicas) i Cristian Pons (Es Far Cultural)

La coordinació del projecte i la mediació i el monitoratge de les sessions és a càrrec de l'empresa especialitzada Sa Galania. Art, cultura i mediació, impulsada per dues professionals amb una llarga experiència en el sector: Mar Barceló i Rosa Garcia.

Sa Galania és un organisme dedicat a construir experiències educatives vinculades a les pràctiques artístiques i culturals. Treballa a partir de processos col·laboratius a llarg termini i a partir d'accions puntuals amb la intenció de generar relacions i significats nous. Mar Barceló i Rosa Garcia són les mediadores encarregades d'impartir els tallers als IES, les sessions preparatòries a les classes de l'IMAS i de coordinar les sessions d'enregistraments.

Martha Zein (Producciones Orgánicas) és productora i realitzadora audiovisual, i, com a tal, ha desenvolupat una llarga llista de treballs documentals, sempre relacionats amb la voluntat d'intervenir en l'entorn des d'un punt de vista crític i sensible. Ha participat en la fase pilot com a formadora i supervisora dels enregistraments, i ara assumeix la mirada externa del projecte realitzant el documental com-s'ha-fet (*making of*) d'aquesta experiència intergeneracional.

Cristian Pons (Es Far Cultural) té experiència com a formador, entrevistador i realitzador, i aquesta tríada fa que sigui el perfil idoni per assumir la formació i supervisió tècnica dels enregistraments audiovisuals de les entrevistes als testimonis. S'incorpora al projecte a partir de les sessions de la tardor de 2017.

3.1. Metodologia i organització

L'elecció dels grups que participen en el projecte es fa després d'haver conversat amb les persones responsables de les dues parts implicades. Per una banda, seria la persona de contacte de l'IES, que normalment sol ser professor del Departament de Català, i, per l'altra, la coordinadora dels tallers d'estimulació cognitiva de l'IMAS.

Cada grup aula és assignat a un grup de gent gran. Tenint en compte les ràtios/grup d'aula de secundària (25-30 alumnes), és convenient assignar a cada aula dos grups dels tallers de gent gran.

a) Coordinació prèvia

Treball de coordinació amb l'IES i l'IMAS per aconseguir adequar l'activitat als ritmes i calendaris propis de cada grup. Elecció dels grups participants.

b) Sessió 1. Presencial a l'IES. 1 hora de durada

Sessió a càrrec de Sa Galania i de la coordinadora de la Casa Pare Ginard. Presentació del projecte, dels àmbits de treball i objectius al grup d'estudiants. Enfocament del treball: el respecte per la gent gran, el valor de la memòria i la importància de preservar aquest llegat oral.

Pautes de comunicació per a l'entrevista: de quina manera cal parlar, preguntar i afavorir l'empatia entre l'entrevistador i l'entrevistat.

Presentació dels continguts que cal recopilar amb prioritat durant les entrevistes: el patrimoni oral.

Aspectes de postproducció: inventari d'entrevistes i transcripcions.

c) Sessió 2. Presencial a l'IES. 1 hora de durada

Sessió a càrrec de Cristian P. Coll.

L'acte de l'entrevista: de quina manera cal mirar, tractar i preguntar.

Explicacions tècniques: la càmera, els components i els tipus de plans.

Explicacions tècniques sobre l'entorn: la llum i el so.

Pautes de treball i previsió de la sessió d'enregistrament: els rols dels participants i la distribució de responsabilitats.

d) Sessió 3. Presencial al grup IMAS. 1 hora de durada

Sessió a càrrec de Sa Galania i de la coordinadora de la Casa Pare Ginard. Presentació del projecte, àmbits de treball i objectius al grup de persones grans.

Enfocament del treball: la necessitat de transmetre el llegat personal i col·lectiu, el valor de la memòria i la importància de preservar aquest llegat oral.

Pautes de comunicació per a l'entrevista: la naturalitat i la sinceritat.

Presentació dels continguts que cal recopilar amb prioritat durant les entrevistes: el patrimoni oral.

e) Sessions 4, 5 i 6. Presencials al grup IMAS. 2 hores de durada

(o en una instal·lació alternativa, més adequada per als enregistraments)

El grup d'aula es divideix en dos subgrups i cada un és assignat a un grup diferent dels tallers d'estimulació cognitiva. A la sessió 4, es formen els grups d'entrevistadors (alumnes) i dels entrevistats (gent gran). Segons el nombre de participants, cada alumne entrevista una persona gran o ho fan en parelles. En aquesta sessió, els alumnes disposen d'una fitxa on anoten les dades personals de l'entrevistat i els ítems que li demanen. Aquesta sessió és enregistrada de manera global i és quan el grup d'alumnes que té la tasca d'enregistrar les entrevistes posteriors es familiaritza amb la càmera i aprèn les nocions bàsiques gràcies al tècnic audiovisual.

L'equip de Sa Galania dona suport als alumnes i a les persones grans perquè l'experiència flueixi i sigui tan enriquidora com sigui possible. A més, també s'encarrega, mitjançant l'observació del desenvolupament de l'activitat, d'anotar aquelles persones grans que tenen més coneixements de la temàtica i que siguin les més idònies per participar en una possible entrevista molt més llarga i acurada.

En les sessions 5 i 6 tan sols hi participen aquelles persones grans que considerem que han destacat en la sessió prèvia, tant pel que fa als coneixements sobre el patrimoni oral que conserva com a la facilitat que tenen per transmetre'ls. Ara, partint de la fitxa que han emplenat en la sessió anterior, els alumnes fan una entrevista molt més específica. En aquest cas, els enregistraments són individuals i podríem dir que també són més formals.

- f) Treball de postproducció i tancament. Recopilació i edició del material enregistrat perquè formi part de l'Arxiu Oral de Mallorca i sigui divulgat posteriorment per la Fundació Mallorca Literària

Inventari i indexació dels enregistraments.

Tot el material enregistrat serà editat i preparat perquè se'n pugui fer un ús adequat com a fons de l'AOM.

3.2. Continguts prioritaris i classificació

L'objectiu dels enregistraments del projecte és que formin part de l'Arxiu Oral de Mallorca. Per tant, la temàtica de les entrevistes gira entorn del que coneixem com a patrimoni immaterial.

Els àmbits del Patrimoni Cultural Immaterial segons el Pla nacional de salvaguarda del PCI (2011) són els següents:

- a) Coneixements tradicionals sobre activitats productives, processos i tècniques

Són els coneixements, tècniques, destreses, habilitats, simbolismes, usos i processos relacionats amb tasques grupals d'adaptació al medi (agràries, ramaderes, forestals, de pesca, extractives), així com les activitats relacionades amb la producció, transformació i elaboració de productes, i els sistemes d'intercanvi i de donació. Per això, són inclosos aquí els oficis artesans i les seves tecnologies, destreses i coneixements associats als processos de producció. Igualment, els coneixements sobre els sistemes constructius de les diferents formes d'habitatge i altres construccions auxiliars. També l'organització dels espais en connexió amb el territori i amb el significat dels paisatges.

b) Creences, rituals festius i altres pràctiques cerimonials

Creences relacionades amb la natura i el medi (la flora, la fauna, el medi ambient, la meteorologia), així com les associades a la protecció de l'individu o de la comunitat enfront de la natura. Creences sobre factors o persones que generen mals i malalties, formes de prevenció i profilaxi, procediments de diagnòstic, tractaments de salut i sanació. Rituals del cicle de la vida: ritus de festeig, matrimoni, casament, concepció, embaràs, part, naixement, defunció i formes de dol. Tenen una rellevància especial, per la seva complexitat i capacitat aglutinadora d'elements culturals dels rituals participatius, tant els relacionats amb el treball i les seves activitats, com els específicament festius, ja siguin de tipus profà, religiós o híbrid.

c) Tradició oral i particularitats lingüístiques

Tradicions i expressions orals, incloent-hi l'idioma (llengües i dialectes, argots, lèxics i toponímies), així com totes aquelles produccions sonores subjectes a un codi que serveixin, entre altres coses, per a la comunicació col·lectiva: els tocs de campana, xiulets, etc. També s'inclouen en aquest apartat la literatura popular (literatura de cordill, romanços, contes, llegendes, relats mítics, cançons, refranys, proverbis, dites, jaculatories, oracions, dictats tòpics, humor, metàfores, formes conversacionals), la història oral i els relats de vida.

d) Representacions, escenificacions, jocs i esports tradicionals

Representacions teatrals i parateatrals, quan es tracta d'espectacles que distingeixen els actors dels espectadors i els separen. Coreografies, danses i danses de bastons, balls, etc. Jocs i esports tradicionals. Formes tradicionals d'esbarjo, jocs infantils i d'adults amb els seus instruments, etc.

e) Manifestacions musicals i sonores

Composicions musicals i execució instrumental. Cant individual, a duo o en agrupacions musicals tradicionals. Orfeons i cors. Altres sons arrelats en la col·lectivitat (percussió, sons associats a les activitats laborals, mascletades, tamborinades, mapes de sons, etc.).

f) Formes d'alimentació

Coneixements culinaris i dietes. Formes de conservació, condimentació i elaboració d'aliments segons el cicle anual. Plats i el seu consum en el cicle diari. Preferències i tabús en la nutrició. Espais, motius i ritus de comensalisme.

g) Formes de sociabilitat col·lectiva i organitzacions

Usos socials, normes de conducta, regles d'hospitalitat que han servit tradicionalment als grups o comunitats, que són part de la seva identitat i que es veuen amenaçats pels estils de vida difosos pels mitjans de comunicació de massa, el desenvolupament econòmic i l'impacte turístic. Formes d'organització social, regides pel dret consuetudinari i institucions tradicionals (formes col·lectives de repartiment de béns comuns, tribunals d'aigües, confraries laborals, normes de reg, consell obert, sorts, etc.). Organitzacions formals i informals que organitzen i regulen les dinàmiques festives (germandats, comissions, agrupacions, penyes, etc.). Sistemes de parentiu i família. Estructures de parentiu, regles d'organització familiar, normes de residència i filiació, així com els procediments tradicionals d'herència (l'hereu, la pubilla, etc.).

Tenint en compte l'especialització de la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula com a espai dedicat a l'estudi i la divulgació del patrimoni oral, la recopilació de testimonis prioritza els continguts que podem encabir en l'apartat de tradició oral i particularitats lingüístiques.

Convé, doncs, que, tant en la sessió preparatòria amb el grup dels tallers d'estimulació cognitiva com durant la sessió d'entrevista, es doni als testimonis l'oportunitat de transmetre els seus coneixements en relació amb cadascun dels subàmbits plantejats de manera ordenada.

També és un contingut d'interès el corresponent a músiques, cançons i danses populars, íntimament lligat al camp del patrimoni oral (cançons, especialment).

Així mateix, tenint en compte aspectes positius de l'experiència de l'entrevista, com l'espontaneïtat i l'oportunitat comunicativa que suposen, cal no descartar altres continguts que puguin anar sorgint i que podran ser classificats adequadament en el moment de la categorització i transcripció.

En relació amb la tasca de classificació i transcripció, es pren com a model la metodologia aplicada per l'IPEC (Inventari de Patrimoni Etnològic de Catalunya) de la Generalitat de Catalunya. La metodologia ofereix paràmetres clars per classificar enregistraments orals.

3.3. Calendari de treball (any 2018)

Febrer-març	Grup IMAS Porreres Grup IMAS Lloret IES Porreres
--------------------	--

Primavera 2018 Grups IMAS Biniamar i Alaró
IES Binissalem

Tardor 2018 Grups IMAS Binissalem i Consell
IES Binissalem

El projecte tindrà continuïtat en anys successius i ampliarà el territori de referència des del Pla als pobles d'arreu de Mallorca.

4. Conclusions

El projecte El tresor de la memòria esdevé una oportunitat única per enregistrar i captar aquelles persones que encara atresoren un llegat oral d'arrel tradicional molt valuós per estudiar i divulgar el patrimoni immaterial i etnopoètic de Mallorca. L'evolució socioeconòmica de l'illa ha estat causa i factor que aquest llegat hagi anat desapareixent i ja queden molt poques persones aptes per transmetre'l. Per tant, quant a la tasca i l'objectiu de l'Arxiu Oral de Mallorca, compleix perfectament els objectius marcats en aquest aspecte.

Cal afegir que, pel fet de ser una activitat intergeneracional, és un element essencial que explica la importància del procés de construcció del fons com la de la seva finalitat. Per una banda, els alumnes, que es presenten voluntàriament a participar-hi, adquireixen uns coneixements que per qüestions del currículum escolar no obtindrien. El més important, però, és que desenvolupen unes aptituds i actituds a l'hora de relacionar-se amb les persones grans que els fa créixer com a persones i els enriqueix notablement. N'hi ha molts que accepten el repte amb un cert nerviosisme, ja que no saben exactament com han d'actuar i comportar-se al llarg d'una hora llarga de conversa. Quan han tengut el projecte enllestit, tots els estudiants s'han mostrat entusiasmats per tot allò que han après i per haver conegut persones que els han obert la memòria i el cor i que els han contat les seves històries de vida, la qual cosa els ha revelat en molts casos aventures i narracions vertaderament extraordinàries. En general, el resultat és la reflexió que allò que és realment important resideix en les persones, i que cada un de nosaltres té molt per aportar, sobretot les persones grans, les quals atresoren meravelles en molts de casos no descobertes. Molts dels alumnes han continuat aquesta tasca d'investigació i de recollida de memòria oral de familiars directes. Amb aquesta intenció, l'organització els convida a fer-ho i, si ho volen, a fer-li arribar el material etnopoètic que recullin. D'aquesta manera, el Tresor de la memòria no conclou quan acaben les sessions establertes, sinó que cada estudiant hi pot participar indefinidament.

Això a banda, les sensacions que experimenten les persones grans amb la visita de gent jove i engrescada són molt positives. En començar la sessió de presentació, n'hi ha que es mostren escèptiques amb la utilitat del projecte i amb la importància que donam al seu llegat oral. Aquesta actitud canvia tan bon punt entren en contacte amb el grup d'estudiants. No són gaires les oportunitats que tenen les persones grans per ser escoltades sense interrupcions, com la d'una trucada telefònica o un missatge de WhatsApp. Per tant, poder parlar dels seus records i coneixements al llarg d'una hora llarga els proporciona una sensació de ser ateses i sentir-se preuades i útils. En tan sols dues o tres sessions sorgeix realment una estima i un respecte mutu que fa que el projecte El tresor de la memòria sobrepassi els objectius estrictament de traspàs de coneixements i creï sinergies i empaties entre grans i joves.

L'èxit en el desenvolupament de les sessions d'El tresor de la memòria determina la continuïtat i durabilitat del projecte. L'objectiu a llarg termini és cobrir tota la geografia illenca i arribar a tots els grups dels tallers d'estimulació cognitiva.

Foto 1. Sessió d'El tresor de la memòria amb participants del taller d'estimulació cognitiva de Porreres i alumnes de l'IES Porreres. Hivern 2018.

Foto 2. Sessió d'entrevista amb un participant del taller d'estimulació cognitiva de Porreres i alumnes de l'IES Porreres. Hivern 2018.

Foto 3. Sessió d'El tresor de la memòria amb participants del taller d'estimulació cognitiva de Llubí amb alumnes de l'IES Sineu. Tardor 2017.

Autores

CARME CASTELLS VALDIVIELSO

Palma (1976). És llicenciada en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada. Té estudis de postgrau en Gestió Cultural i especialització en Disseny i Gestió de Rutes i Itineraris Culturals. Ha desenvolupat una part de la seva trajectòria en l'àmbit de la comunicació i la gestió cultural, centrada en l'àmbit del patrimoni literari. Des de 2008 és la directora gerent de la Fundació Mallorca Literària, que gestiona tres cases museu d'escriptors (Llorenç Villalonga, Rafel Ginard i Blai Bonet) i impulsa un bon nombre de projectes divulgatius, com el WoW! Mallorca literària (patrimoni cultural i literari), el Cançoner 2.0 i el Tradicionari de Mallorca (patrimoni oral), entre d'altres. Un d'aquests projectes és El tresor de la memòria, específicament plantejat per recollir el testimoni de la gent gran i treballar-hi el valor d'aquest llegat i la importància que sigui transmès a les generacions joves.

JOANA MARIA SERRA FIGUEROLA

Inca (1980). És llicenciada en Història de l'Art per la Universitat de les Illes Balears, amb màster en Museografia Didàctica i Interactiva, per la Universitat de Barcelona, i estudis d'especialització universitària en Gestió i Polítiques Culturals, per la Universitat de les Illes Balears. Ha desenvolupat la trajectòria professional en l'àmbit de la gestió cultural en diverses institucions culturals, empreses privades i institucions públiques. Actualment, és coordinadora de la Casa Pare Ginard. Museu de la Paraula, de la Fundació Mallorca Literària.